

INTEGRACIÓ DELS IMMIGRANTS I QÜESTIÓ NACIONAL A CATALUNYA

Carlota Solé

1. Presentació

En aquesta ponència es presenten alguns dels resultats, conclusions i reflexions crítiques d'una investigació empírica sobre el problema de la integració socio-cultural dels immigrants a Catalunya, que vaig realitzar entre octubre 1977 i abril 1981. El primer any de treball col·laboraren: Faust Miguélez, Rosa Junyent i Antoni Izquierdo. En la segona fase col·laborà Jesús Vicens i un equip d'entrevistadors, alguns dels quals foren més tard codificadors. A partir de quaranta-sis entrevistes en profunditat que serviren de primera aproximació al tema, es redactaren vàries de les preguntes del qüestionari de l'enquesta. L'enquesta es portà a terme el novembre-desembre de 1978. Es va entrevistar 1299 persones residents a 14 municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (segons definició del Ministerio de la Vivienda), incloent Barcelona-capital. D'aquestes entrevistes s'eliminaren 119 per diverses incorreccions i es codificaren 1180 qüestionaris complimentats o protocols. La Fundació Joan March financà la totalitat de la investigació en el període octubre 1977-octubre 1979.

Per limitació d'espai no s'inclouen les taules il·lustratives de les observacions empíriques que donem a conèixer en aquest escrit. També per raons d'espai, s'han reduït al mínim les reflexions crítiques i conclusions del nostre treball.

2. Nota metodològica

Es parteix de la idea d'integració com: unió en la diversitat i no com a fusió, uniformització o homogeneïtzació. Integració significa: "unificar una societat, és a dir, suprimir els antagonismes que la divideixen i posar fi a les lluites que l'esquincen . . . Una societat sense conflictes no es troba realment integrada si els individus que la componen continuen estant juxtaposats uns al costat d'altres, com una massa en la qual l'individu es troba aïllat de la resta, sense vincle veritable entre ells. La integració suposa no sols la superació dels conflictes, sinó també el desenvolupament de la solidaritat".¹

a) A efectes analítics, suposem que el procés global d'integració es compon, almenys, de quatre subprocessos imbricats que consisteixen en:

1r. Emmotllar-se al tipus i condicions del treball industrial.

2n. Adaptar-se a les condicions de la vida urbana, en el supòsit inicial que la gran majoria de persones s'han vist obligades a emigrar de la seva terra d'origen per raons econòmiques, treballaven al camp i vivien en un entorn rural. (Fins aquí, inserció de classe, integració social).

3r. L'acceptació progressiva, voluntària i lliure de les institucions socials i polítiques catalanes; en resum, de la seva participació com a ciutadans de ple dret.

4t. L'adopció, també progressiva, voluntària i lliure de les normes, costums, valors, etc. i de la llengua de la societat receptora. (Fins aquí, integració nacional-cultural conjuntament amb la política).

b) Per a cada subprocés s'establimen *indicadors*

1r. Integració ocupacional:

- mobilitat (situació laboral en el lloc d'origen-primer ocupació-darrera ocupació, situació laboral i ocupació actual, dimensió i composició ètnica de l'empresa, diferència entre treballar a Catalunya o en el lloc d'origen, facilitat per trobar treball, activitat sindical-reivindicativa en el lloc de treball).
- necessitat de saber o no saber català en el lloc de treball.

2n. integració urbana

- habitatge (primer i actual habitatge a Catalunya)
- participació en la vida associativa del barri (problemes més importants, participació en manifestacions en el barri, Associacions de Veïns).

3r. Integració política

- Preferència per opcions sindicals
- Identificació amb tendències polítiques i partits polítics, autoidentificació, escala: esquerra-dreta
- Conducta electoral (vot 15-6-77), previsió vot, raons per votar, religiositat.

4t. Integració sòcio-cultural

- Coneixement del català (nivell de coneixement de la llengua catalana, aprenentatge i comunicació en català).
- Actitud davant la llengua i cultura catalanes (acceptació del català a l'escola i medis de comunicació: TV, visió de Catalunya envers altres parts d'Espanya, visió de les característiques tòpiques de Catalunya, actitud envers Catalunya i els catalans).
- Actitud envers símbols i institucions de Catalunya (símbol de la senyera, la Diada, opinió sobre l'autonomia i el govern de la Generalitat).
- Actitud envers la catalanització (preferència per una organització de classe o nacionalista, autoidentificació en la escala d'actitud: nacionalisme-centralisme, projecció en els fills de la voluntat d'integrar-se, opinió sobre la integració *versus* catalanització).

Així, a través de 46 entrevistes en profunditat que oferiren una primera aproximació al tema que ens ocupa i serviren per redactar el qüestionari, i l'enquesta d'opinió realitzada el novembre-desembre de 1978 a 1299 persones residents a l'Àrea Metropolitana de Barcelona (vegi's Apèndix 1), procedírem a la comparació sistemàtica de les opinions dels autòctons (és a dir, persones nascudes a les quatre províncies catalanes/àrea lingüística catalana, inclosos els fills d'immigrants) i immigrants (és a dir, persones nascudes a la resta d'Espanya i residint a Catalunya), i analitzàrem la distància diferencial entre les opinions i actituds d'autòctons i immigrants respecte als indicadors dels subprocessos d'integració abans esmentats, a través del lloc de procedència, classe social (definida subjectivament), sexe, edat, ocupació, variable influïda alhora pel nivell d'estudis, i el vot en les eleccions del 15 de juny de 1977, influït al seu torn pel grau de religiositat.

Altres variables a tenir en compte foren: el nivell d'ingressos, tamany de la família, tamany del municipi on resideixen. En el cas dels immigrants, es consideraren com a condicionants o variables intervinents d'integració: la dècada d'arribada a Catalunya, edat en arribar, ocupació en el lloc d'origen, nivell d'estudis en arribar a Catalunya, temps de residència en el municipi, a més de la disjuntiva diferenciadora si entenen/no entenen el català i si han abandonat/no han abandonat la idea de retorn a la regió d'origen.

En la nostra anàlisi suposem a més que el procés d'integració sòcio-cultural varia en la segona generació d'immigrants respecte a la primera generació. És en el primer cas quan es

planteja realment el problema de la integració que nosaltres hem intentat estudiar a través de noves variables creades segons:

1. Regió d'emigració, primerenca o tardana (per dècades) i atracció immigratòria vers Catalunya.
2. Àrea lingüística (catalana-valenciana-mallorquina-illes Balears i Pitiuses-i castellana).
3. Regions concèntriques d'influència de Catalunya, sempre en comparació amb la resta d'Espanya.

Des de la nostra perspectiva² es tracta de veure si la inserció dels immigrants en una de les tres classes fonamentals de la societat capitalista catalana, manifesta a través de la seva participació en sindicats, partits polítics, en la lluita per les reivindicacions en els barris, el vot a partits de classe, etc.³, condueix o no a la seva identificació amb la cultura (és a dir, tradicions, formes de vida, símbols, normes, lleis, etc., que es desprenen d'una manera d'organitzar-se, produir, viure; en el sentit antropològic d'aquest concepte⁴, i la nació (és a dir, unitat de població o grup els membres del qual comparteixen una mateixa identitat que els distingeix d'altres grups, identitat resultant de trets distintius com: un territori comú, un o varis elements de cultura i, entre ells, la llengua; i el sentit de solidaritat entre els membres de la població, que està per sobre dels llaços ètnico-racials)⁵.

En una societat industrialitzada pot donar-se inserció de classe (això és, penetració i mobilitat en l'estructura ocupacional, participació en organitzacions de classe) per part de la població immigrada en funció de la defensa dels seus interessos comuns com a membres d'aquesta. Ara bé, lluitar per les reivindicacions de classe pot no significar lluitar per reivindicacions d'ordre nacional-cultural, —encara que, potser sí, nacional-polític—, ni evitar problemes ètnics o lingüístics. Ambdós tipus de lluita poden no coincidir ni en la direcció ni en el ritme⁶. El procés d'integració fluctuarà constantment entre la integració social (és a dir, en la societat industrialitzada, a través de la inserció de classe) i la integració nacional-cultural (en reivindicar com a propi l'àmbit, l'entorn en el si del qual els immigrants esdevinguin i se sentin ciutadans de ple dret, alhora que co-protagonistes). Parlar en català culminarà el procés sòcio-cultural, independentment i a més a més del procés psicològic d'identificació amb una terra, societat i nació. En aquest sentit, considerem que, 1r.) la integració sòcio-cultural és un procés més ampli i determinant que el d'assimilació lingüística o el de simple imitació de trets culturals, i 2n.) que el precedeix. És a dir, parlar *en català* no és el criteri definidor, sinó la manifestació més clara del procés (previ) d'integració dels immigrants en l'estructura social i vida política de Catalunya.

Aquesta idea d'integració s'allunya, per raó de la seva major amplitud i incidència d'un grup de població en l'estructura social i cultural, de la concepció que apunta vers la mera assimilació idiomàtica i/o mera imitació de trets culturals, sense atendre als canvis en l'estructura⁷. Rebutja, conseqüentment, l'alternativa assimilacionista que suposaria la subordinació política de les persones arribades —fa poc o més— a les institucions socials i polítiques de la societat receptora⁸. Nosaltres estem per un co-protagonisme dels immigrants en un projecte polític comú d'una societat emancipada en la qual elements sòcio-culturals de les distintes poblacions que la conformin, siguin lliurement assumits per tots els seus membres.

La integració en una societat industrialitzada-urbana és realment un problema per a la majoria d'immigrants que procedeixen de zones agrícoles i es converteixen en obrers industrials o treballen en els serveis de les grans ciutats⁹. El punt d'origen (agrícola, rural) d'aquesta gran majoria d'immigrants condiciona el seu ulterior procés d'integració en una societat industrial. Els autòctons (entre els quals s'inclouen els fills dels immigrants) parteixen de posicions d'avantatge respecte als immigrants per les relativament millors condicions d'accés a la informació sobre el mercat de treball, majors possibilitats d'ocupació i mobilitat ocupacional, de qualificació laboral i ampliació de coneixements, majors possibilitats d'incorporar-se a moviments reivindicatius de llarga tradició a Catalunya, etc., que els que aca-

ben d'arribar. A les dificultats d'emmotllar-se al treball industrial, cal afegir l'aïllament en "ghettos" urbans, les deficientes condicions d'habitatge i vida associativa. Tot això unit a la realitat d'instal·lar-se i haver d'adaptar-se a una terra i societat on es parla una llengua distinta.

A Catalunya, el problema de la llengua es planteja per a la majoria dels autòctons com la reivindicació nacionalista més immediata i urgent per la qual s'ha de continuar lluitant, malgrat la progressiva clarificació i delimitació de les diferències d'interessos de classe en l'àmbit nacional català, en l'època de transició democràtica que travessa Espanya. Per als immigrants, el problema de la llengua es planteja a curt termini (una generació?) per als qui no han tingut un bagatge cultural que els permeti, a Catalunya, competir en el mercat de treball; per als qui es veuen obligats a trobar ocupació en grans empreses on es concentren immigrants realitzant tasques menys especialitzades; per als qui no han tingut possibilitat d'aprendre el català —encara que sigui mínim, per part seva, el rebuig a aprendre'l o que la televisió ofereixi programes en català, sempre que la majoria dels costos siguin finançats per la *Generalitat*—.

Un cop garantit el seu ensenyament a les escoles (alhora que es garantint un contingut de l'educació adequat a les exigències de les condicions de treball i vida d'una societat industrialitzada, avançada), la llengua deixarà —potser— de ser problema. Però com assenyalen immigrants i autòctons, la qüestió prioritària és aconseguir l'autonomia per Catalunya ¹⁰. En aquest sentit és significatiu que en la negociació de l'*Estatut*, el mes d'agost de 1979, els temes més conflictius i innegociables foren els d'hisenda autònoma i primeres eleccions al Parlament de Catalunya ¹¹. De moment, els immigrants saben per endavant i en arribar a Catalunya que, encara que no parlin en català, se'ls entendrà o podran parlar en castellà, la qual cosa facilita —paradoxalment, i en contra de l'opinió d'alguns catalans acèrrims— el primer contacte i apropament dels immigrants a Catalunya, malgrat que la seva realitat nacional hagi estat encoberta per una política lingüística i social centralista durant decenni.

3. Observacions empíriques

Abandonament de la idea de retorn

La quarta part, aproximadament, dels immigrants que avui resideixen a Catalunya desitgen tornar a la seva terra d'origen, en les mateixes condicions de treball i vida que aquí. Així pensen els obrers i classe mitjana immigrants; la classe alta i els fills d'immigrants retornarien, en segon lloc, per raons familiars. El temps de residència a Catalunya influeix positivament en l'abandonament de la idea de retorn al lloc d'origen.

Viure i treballar a Catalunya

En conjunt, la població autòctona gaudeix d'un nivell mitjà d'estudis superior al dels immigrants, posseeix una millor qualificació professional i té una millor situació laboral dintre l'estructura ocupacional. La valoració que fan els immigrants de treballar a Catalunya en comparació amb altres parts d'Espanya, tot i essent positiva, recull aquesta diferència, per tal com les possibilitats de promoció apareixen més llunyanes per a ells que per als catalans d'origen.

En les empreses i centres de treball en general, hi ha una tendència a concentrar-se treballadors, quadres mitjos, caps, gerents, castellano i catalano-parlants, per separat. D'aquí que quasi bé tres quartes parts de la població activa immigrant afirmi que no li cal saber català en la seva empresa i que sigui la qualificació en el treball el criteri més reconegut com a vàlid per trobar i canviar d'ocupació a Catalunya, més que el de conèixer la llengua, ser jove o altres.

Aquestes breus consideracions ens porten a assenyalar que en el moment de realitzar-se la nostra enquesta, el novembre-desembre de 1978, no existia discriminació en funció de la llengua, entre les poblacions autòctona i immigrant. Continuaven, en canvi, existint diferències notables entre elles pel que fa referència al tipus d'ocupació i lloc de residència. Molts immigrants viuen en barris en els quals la manca de semàfors o els carrers sense asfaltar són encara avui necessitats per cobrir.

Novament, la població immigrada es concentra en barris, perifèrics, populars, que són veritables "ghettos" urbans on els seus habitants resten aïllats dels centres de les localitats i municipis en els quals s'han instal·lat. La marginació i l'aïllament en els barris o quasi-barris difícilment es compensa amb una vida associativa i de reunió intensa. Justament, entre els immigrants, ja sigui per l'escassa tradició associativa o per les excessives dificultats, es dona un grau de participació en les activitats d'entitats i centres ciutadans diversos, molt menor que entre els catalans d'origen. Les Associacions de Veïns mereixen la confiança de la població immigrada, especialment d'aquells que arribaren els anys 60 i han pogut viure el creixement i desenvolupament d'aquestes organitzacions al servei dels interessos dels barris i llurs habitants.

Posicions polítiques i nacionalistes

En conjunt s'observa un grau d'informació i coneixement sobre les opcions i personalitats polítiques existents, més exacte entre els autòctons que entre els immigrants i una conducta electoral més d'acord amb les seves preferències ideològiques. El sentiment nacionalista es troba arrelat entre els catalans d'origen, per sobre de la classe social a la qual pertanyen. Els immigrants estableixen contacte i obtenen coneixement del problema nacional català, principalment a través del lloc de treball.

Aquesta situació es reflecteix en la menor congruència entre identificació ideològico-política i, per altre costat, nacionalista dels catalans d'origen i en la seva consistència a l'hora de votar partits polítics d'àmbit català. D'altra banda, els partits que es presenten als electors com a bàsicament catalanistes són els que pitjor representen els interessos dels immigrants, els quals, essent en la seva majoria treballadors, se senten millor representats pels partits socialista i comunista. Seria necessari observar si, en el futur, aquesta disparitat s'agreuja per poder pronunciar-se sobre les implicacions que això tindria per a la convivència de tots els ciutadans de Catalunya.

Els immigrants de l'Àrea Metropolitana de Barcelona donen els seus vots majoritàriament als socialistes i comunistes; els qui desitgen votar un partit de centre tendeixen a elegir UCD en detriment de CDC. Aquesta tendència es repeteix en el cas del vot obrer.

D'altra banda, la classe alta i mitjana catalanes es mostren partidàries d'una organització nacionalista més que d'una organització de classe. Independentment de la pertinença a una classe social, els autòctons donen la mateixa importància a una organització nacionalista que a la de representació dels seus interessos de classe. Els obrers catalans es mostren clarament d'aquesta opinió; en segon lloc, prefereixen una organització de classe a una nacionalista.

Els obrers immigrants expressen clarament la seva preferència per institucions que representin els seus interessos de classe. Els immigrants de classe mitjana i alta tampoc no opten per organitzacions nacionalistes, sinó de classe, encara que la proporció de persones que es mostri indiferent o probablement participarien en una organització que combinés ambdós objectius, és una mica superior que en el cas dels obrers.

La dona immigrant

Les dones en general, i les immigrants en comparació amb les catalanes d'origen, tenen majors dificultats en accedir a llocs de treball, pel seu nivell d'estudis i formació relativa-

ment inferior. Les possibilitats de formació professional a Catalunya han estat sempre menors per a les dones que per als homes immigrants. La discriminació de la dona, que radica entre altres raons en la divisió per sexes del treball, es manifesta en la diferència de salaris respecte als homes (per a la mateixa activitat) i en els obstacles que s'interposen per a ocupar llocs de responsabilitat.

L'abandonament de l'activitat econòmica per la dona a l'edat de casar-se afecta una mica més les immigrants que les catalanes, encara que la proporció de dones que treballen sigui quasi bé idèntica en ambdós casos. L'alliberament pel treball apareix amb progressiva intensitat com a objectiu, a mesura que pugem per classe social, nivell d'estudis i formació. Les dones de classe alta i mitjana són més sensibles a la possibilitat de trobar un treball que garantitzi certa creativitat i potencii la seva realització personal com a dones. Per a moltes treballadores, casar-se significa encara alliberar-se del treball embrutidor de la fàbrica o del servei domèstic.

En conjunt sembla que la dona catalana sigui "més lliure" "menys supeditada a l'home" que la immigrant, i tingui un nivell d'informació política superior a aquesta. La dona immigrant és més conservadora en les seves actituds polítiques que la catalana, i en general, el vot femení és encara diferent en el nostre país al dels homes. La variable: religiositat, seria probablement explicativa, en part, d'aquesta conducta diferencial.

En comparació amb els homes, les dones participen més en les activitats associatives i reivindicatives del barri. Les catalanes assisteixen als actes que se celebren en castellà i les immigrants als que se celebren en català, en majors proporcions que els homes. Les dones immigrants se senten també més identificades amb els símbols, institucions i forma de vida de Catalunya. En particular, projecten en els fills la seva voluntat d'integrar-se en Catalunya (en sentit divers al de "catalanitzar-se") i desitgen per a ells les possibilitats de promoció i oportunitats de treballs que pot oferir-los la nova terra. Desitgen tornar a la seva terra d'origen en menor proporció que els homes, els quals coneixen molts d'ells altres zones d'immigració a Espanya i a l'estranger i donen major importància a qüestions com la competència i promoció dins el treball. Les dones immigrants posen l'èmfasi en les relacions personals, la vida quotidiana, l'experiència concreta de la convivència en un lloc on s'han instal·lat i que accepten. Aquesta capacitat d'acceptació i adaptació a la realitat catalana no es tradueix automàticament en la conducta electoral, de forma que la representació del seu món real, quotidià, no es correspon amb el nivell ideològic-polític que regeix la societat.

Catalanització o integració socio-cultural

La llengua no sembla exercir un paper diferenciador o divisor entre la població que resideix a Catalunya. És majoritària l'acceptació de la coexistència del català i el castellà en l'escola i mitjans de comunicació, per exemple. No obstant això, existeix una lleugera tendència per part dels autòctons a preferir el català i per part dels immigrants a optar pel castellà. Ara bé, a mesura que ascendim en classe social, tant immigrants com autòctons prefereixen el català com a primera llengua. Al contrari, només entre els immigrants, a mesura que davалlem per classe social, es prefereix el castellà com a primera llengua.

La consistència per classe social es dona clarament en relació a l'explicació del perquè no hi ha necessitat d'entendre el català: quant més baixa és la classe social a la qual, sigui un català o un immigrant, hom pertanyi, més persones consideren que no és necessari. Novament, les persones de classe alta, nascudes o no a Catalunya, semblen estar més conscienciades sobre la necessitat de parlar el català. Però quan la qüestió depassa l'aspecte merament lingüístic i es relaciona amb circumstàncies més estructurals com el treball, la cultura o el fet de viure i convida en un lloc determinat del món, les respostes d'uns i altres són pràcticament unànimes i positives independentment de la classe social o del lloc de naixement de la població entrevistada.

El factor de classe social no sembla afectar de forma determinant l'opinió dels entrevis-

tats sobre els trets diferencials dels catalans i de Catalunya, encara que sí influeix el lloc d'origen. En canvi, a l'hora d'avaluar el paper de les institucions polítiques catalanes, quant més baixa és la classe social a la qual pertanyen autòctons i immigrants, més es confonen l'autonomia (i la Generalitat) amb una situació d'independència o de privilegi per a Catalunya en comparació amb la resta d'Espanya. A mesura que ascendim per classe social, alguns immigrants pensen que l'autonomia discriminarà a favor dels catalans, però majoritàriament creuen que beneficiarà de la mateixa manera tots, fins i tot la majoria d'immigrants. Aquests no pensen que ells "són catalans", com declaren els catalans, si bé és cert que quant més elevada la classe social, més immigrants afirmen que lluiten per les institucions i el reconeixement de la nacionalitat de Catalunya, perquè se senten catalans i/o viuen en aquesta terra.

No sembla haver-hi dubtes que la majoria dels immigrants estan disposats a acceptar els costums i símbols, a conèixer la llengua i cultura catalanes, a lluitar per les institucions de Catalunya: en resum, a integrar-se en aquesta societat i nació. No sembla haver-hi tampoc cap dubte en la seva resistència a fusionar-se (per matrimoni), a assimilar-se (preferint participar en els llocs de trobada de la seva terra d'adopció, etc.), a deixar de parlar la pròpia llengua: en resum, a catalanitzar-se.

A la voluntat persistent dels autòctons d'homogeneïtzar el seu país, d'acord amb els criteris de "catalanitat", assimilant en conseqüència els arribats de fora, i reforçar la pròpia "identitat de poble", s'oposa la recent resistència dels immigrants a no perdre, a Catalunya, la pròpia identitat. Però si per als autòctons és una qüestió que supera el marc individual i es converteix en un objectiu polític a aconseguir a través del procés psicològic pel qual els immigrants han d'identificar-se individualment i personalment com a "catalans", per als immigrants es tracta de mantenir la llibertat individual de sentir-se andalusos, extremenys o gallecs, vivint aquí, participant en les institucions polítiques i contribuint a construir Catalunya. Així, doncs, accepten majoritàriament la seva integració voluntària enfront de la seva catalanització.

Condicionants de la integració

La crisi econòmica dels darrers anys ha repercutit en la disminució de fluxos immigratoris vers Catalunya, que en la dècada de 1971-81 rep sobretot immigrants amb un nivell d'estudis elevat, a diferència de la dècada precedent. Amb el pas dels anys, els immigrants residents a Catalunya experimenten, en comparació amb els autòctons i en termes relatius, un major grau de mobilitat ocupacional. Això ha d'entendre's en el sentit que, en el conjunt, els autòctons estan en millor situació laboral i ocupacional que els immigrants, per als quals el punt de partida és inferior i el moviment ascendent en l'escala ocupacional, més ràpid, tendint a ocupar-se en treballs qualificats de serveis com la banca o l'ensenyament.

La visió de Catalunya com a societat en la qual es practica un nivell d'instrucció relativament elevat per competir en el mercat de treball, està clara entre els immigrants, que adquireixen el seu bagatge cultural a Catalunya o emigren cap a aquesta terra amb un nivell d'educació ja elevat. El major grau de qualificació i professionalització és la raó més important per trobar treball que donen els immigrants, a excepció dels que arribaren recentment. Aquests es refereixen en major proporció a la necessitat de saber català, igual com els professionals, tècnics i funcionaris de nivell mitjà.

El tipus d'ocupació i el nivell d'estudis influeix més determinantment que el temps de residència o l'edat en arribar, en la conscienciació dels immigrants sobre la realitat social i nacional, així com en la seva major acceptació de la llengua catalana a l'escola i mitjans de comunicació. Així, els obrers qualificats, els immigrants amb estudis de formació professional i amb estudis de nivell superior apareixen més radicalitzats vers posicions d'esquerra i accepten organitzacions de caire nacionalista. Una vegada més, el nivell d'estudis i l'ocupa-

ció, més que el temps de residència, influeix en l'apreciació de la necessitat de conèixer la llengua per promocionar-se professionalment a Catalunya.

La influència dels polítics és clara en la tasca de conscienciació sobre el problema nacional. Els pocs immigrants que votaren CDC o ERC, i els qui optaren pel PSUC, accepten i coneixen millor l'idioma català que els immigrants que votaren UCD o PSC-PSOE. Les diferències entre els immigrants i autòctons, votants a aquests dos partits polítics majoritaris el 1977 a Catalunya, són notables, quant a l'acceptació dels símbols, actes polítics i institucions catalanes. Aquestes divergències segons el lloc d'origen disminueixen entre els qui votaren els comunistes, els quals en conjunt demostren també posseir un grau de conscienciació política i nacional una mica més elevat entre els obrers —molts d'ells immigrants—, i una incidència important entre la classe mitjana de Catalunya —presumiblement autòctons, en la seva majoria—, en relació a altres partits polítics d'esquerra. No obstant això, persisteixen les divergències d'opinió entre immigrants i catalans d'origen, votants el PSUC i PSC-PSOE en el que es refereix a la catalanització o la integració dels immigrants.

Amb el pas del temps, els immigrants que resideixen a Catalunya es tornen més conservadors —a més de ser menys consistents en la conducta electoral que els autòctons—, alhora que una mica més nacionalistes. A part del paper que juga l'avenç de la pròpia edat dels immigrants en situar-se en les posicions centrals de l'escala esquerra-dreta o tendir a votar proporcions majors partits polítics de centre (UCD o CDC) més que partits marxistes, d'esquerra (PSC-PSOE o PSUC), cal assenyalar la influència del medi ambient sòcio-polític de Catalunya, en el qual predomina una concepció del nacionalisme que, bebent de les fonts teòriques del Romanticisme alemany¹², transvasa ideologies polítiques de signe diferent i presideix la vida política de Catalunya.

El nivell d'Estudis, en canvi, influeix en sentit invers, fent més comprensible la realitat social i nacional d'aquesta terra espanyola segons els estudis que posseeix un immigrant, alhora que augmenta el seu rebuig a la catalanització forçosa. El tipus d'ocupació influeix també en aquesta qüestió, per tal com els obrers estan més disposats que els professionals i tècnics a adaptar-se i participar en la vida i cultura catalanes i a continuar vivint en aquesta terra, de la mateixa manera que els immigrants que elegiren una opció socialista o comunista en les eleccions del 15 de juny de 1977.

4. Alguns elements de reflexió

Els immigrants accepten la idea de "catalanització" en el sentit lingüístic de normalització de l'ús del català. Rebutgen la idea, no obstant això, quan es presenta amb connotacions assimilacionistes, com a variant d'aculturació¹³. La població immigrada, igual com l'autòctona, es mostra rebeca al suposat caràcter divisor de la població de Catalunya en funció de la llengua en què es parli, que la noció de "catalanització" comporta. Els immigrants no veuen la seva integració en aquesta terra espanyola com una meta. Els autòctons, al contrari, es troben imbuïts per la definició d'integració com a "voluntat de ser català", que es demostra parlant en català¹⁴, comú a posicions nacionalistes de signe polític distint.

D'aquí, l'estreta relació entre el problema d'integració dels immigrants i la qüestió nacional catalana. Els immigrants accepten la realitat de Catalunya com a nació, realitat comprovable històricament i culturalment, però no se sentiran nacionalistes de la mateixa manera, necessàriament, que els autòctons. Els catalans d'origen formulen el seu nacionalisme més en sentiments que en la possibilitat d'un moviment ideològic arrelat en l'estructura social i interessos de classe dels membres d'una societat en l'entorn nacional. Només així, la integració dels immigrants es resoldria no sols pel reconeixement d'una "cultura nacional" del poble català, sinó també a través de la lluita contra l'opressió d'una nació per part d'un poder estrany o estranger, en el dret dels pobles a disposar de si mateixos i sense negar la lluita de i entre les classes en el seu interior¹⁵.

Notes

- 1 Schoeck, H.: *Diccionario de Sociología*, Ed. Herder, Barcelona 1973, "Integración".
- 2 Per un desenvolupament més extens d'aquestes premisses, vegi's: Carlota Solé i Jesús Vicens: "Integració, assimilació, explotació. . . ?", *Perspectiva Social*, núm. 14, juliol-setembre 1979, Barcelona, pp. 35-36.
- 3 Existeixen diversos estudis sobre temes afins al que aquí ens ocupa, de necessària consulta: per exemple:
 - Castles, S. i Kosack, G.: *Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe*, Oxford University Press, 1973.
 - Westergaard, J. i Resler, H.: *Class in a Capitalist Society, A Study of Contemporary Britain*, Heinemann, Londres 1975.
 - Rex, J. i Tomlinson, S.: *Colonial Immigrants in a British City, A Class Analysis*, Routledge and Kegan Paul, Londres 1979.
- 4 - Kahn, J.S.: *El concepto de cultura: Textos fundamentales*, Anagrama, Barcelona 1975, *passim*
- Watson, J.L. (ed.): *Between Two Cultures*, Basil Blackwell, Oxford, 1977, pp. 8-11.
- 5 - Radison, M.: *Sobre la cuestión nacional*, Ed. Anagrama Barcelona, 1975, *passim*
- Smith, A.D.: *Teorías del nacionalismo*, Eds. Península, Barcelona, 1976, pp. 235-238
- Warburton, R. T.: "Nationalism and Language in Switzerland and Canada", en Smith, Anthony D. (ed.): *Nationalist Movements*, The MacMillan Press, London 1976, pp. 88-109
- 6 En el cas de Catalunya, es tractaria de saber si la participació en organitzacions de classe que tenen el seu homònim a nivell d'Espanya, comporta la integració dels immigrants a un nivell més particular: el de la nació i cultura catalanes; i en virtut de quin mecanisme es produeix aquest tipus d'integració.
- 7 Aquesta és la posició de Pujol, J.: *La immigració: problema i esperança de Catalunya*, Ed. Nova Terra, Barcelona 1976; Nualart, J.: "Entorn de la immigració"; Badia i Margarit, A. Ma.: "La integració idiomàtica i cultural dels immigrants. Reflexions, fets, plans", ambdós articles en *Qüestions de Vida Cristiana*, núm. 27, Abadia de Montserrat, 1966, entre altres intel·lectuals i professionals els anys 60.
- 8 Giner, S. i Salcedo, J.: "Inmigración obrera y estructuras sociales en Europa", *Sistema*, núm. 14, Madrid 1972, pp. 63-66
- 9 És evident que els immigrants de classe alta i mitjana es trobaran menys afectats que els obrers per aquesta possible discriminació, atès que, pel seu origen de classe, tindran presumiblement més recursos (nivell d'estudis superior, més fàcil i garantitzat accés a llocs de treball, una més àmplia xarxa de connexions i influències, etc.) per enfrontar-se amb els obstacles de la seva integració en l'estructura ocupacional i social.
D'altra banda, és un fet que el 41% de la població catalana (Cens de 1975) prové d'altres indrets d'Espanya i s'instal·la en aquesta terra en una època de repressió cultural i política que impedí el contacte amb la realitat nacional-cultural de Catalunya.
- 10 Solés, C.: "La identificación de los inmigrantes con la cultura catalana", *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, núm. 9, Madrid, març-abril 1980
- 11 Crònica de S. García, *El País*, 8 d'agost de 1979, Crònica de M. Madrigales, *Avui*, 7 d'Agost de 1979
- 12 Smith, A.D.: "Neo-classicist and Romantic Elements in the Emergence of Nationalist Conceptions", en A. D. Smith (ed): *Nationalist Movements*, The MacMillan Press, Londres 1976, pp. 74-87
- 13 "Acculturation", *International Encyclopedia of Social Sciences*, Crowell Collier, MacMillan, Inc., 1968
 - Watson, J.L. (ed.): *Between Two cultures*, Basil Black well, Oxford, 1977, pp. 11-21, 209-211
- 14 Pujol, J.: op. cit., p. 29. Veure com a contrapunt, Solé, C.: "integración versus catalanización de los inmigrantes", *Sistema*, 43-44, Madrid, setembre 1981
- 15 Vilar, P.: *Iniciación al Vocabulario de la Historia*, Ed. Crítica, Barcelona 1980, pp. 145-200